

КІНАХ

Анатолій Кирилович — президент Українського союзу промисловців і підприємців, співголова Національної тристоронньої соціально-економічної ради

ГЕЄЦЬ

Валерій Михайлович — академік НАН України, академік-секретар Відділення економіки НАН України

НАУКА І БІЗНЕС У ФОРМУВАННІ СТРАТЕГІЇ ПРОМИСЛОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Стенограма співдоповіді на спільному засіданні Президії НАН України і УСПП
24 червня 2026 року

У співдоповіді йдеться про те, що в умовах затяжної повномасштабної війни, руйнувань інфраструктури, зростання витрат підприємств особливого значення набуває формування цілісної стратегії промислового відновлення України. Наголошено, що така стратегія має ґрунтуватися насамперед на тісній взаємодії наукової спільноти, бізнесу і державних інституцій. Саме така консолідація зусиль дозволить не лише відновити економіку після наслідків російської агресії, а й закласти основу для якісно нової моделі розвитку України.

Виступ А.К. Кінаха

Шановні учасники спільного засідання Президії Національної академії наук України та Українського союзу промисловців і підприємців!

Дозвольте щиро привітати вас від імені національних об'єднань промисловців, підприємців і роботодавців України, Антикризисового штабу стійкості економіки в умовах війни та Ради з відбудови України.

Повномасштабна агресія Росії проти України набула тяжкого характеру, спрямованого на виснаження ресурсів. Це ставить перед нами безпрецедентні безпекові, територіальні, соціально-економічні й демографічні виклики. Для їх подолання необхідна надзвичайна консолідація зусиль із забезпечення стійкості економіки в умовах війни та поетапного відновлення самодостатності України як держави. Мало констатувати, як це робиться сьогодні, в тому числі й на міжнародному рівні, що повномасштабна агресія РФ проти України за своїми катастрофічними наслідками не має аналогів після Другої світової війни. Нам усім потрібна глибока системна, професійна, позбавлена політичного впливу діагностика реального стану економіки, щоб чітко усвідомлювати масштаби цієї трагедії і ту ціну, яку нині сплачує народ України і наша держава.

Наведу лише деякі дані, що підтверджують у край серйозні негативні тенденції в національній економіці, з якими й працює Антикризисний штаб, формуючи відповідні пропозиції для протидії їм.

Порівняємо в цифрах нинішню ситуацію з довоєнним 2021 роком.

Так, державний борг України в 2021 р. становив \$98 млрд, на початок 2026 р. — \$214 млрд. Це більше, ніж річний валовий внутрішній продукт нашої держави.

Принципове значення має збільшення негативного сальдо зовнішньої торгівлі товарами: у 2022 р. воно становило \$11 млрд, у 2025 р. — \$44,5 млрд. З одного боку, це свідчить про безпрецедентне зростання залежності України від зовнішньої кон'юнктури, а з іншого — демонструє темпи втрат внутрішнього ринку. У 2025 р. імпорт товарів уже вдвічі перевищив наш експорт.

Дуже небезпечними є тенденції деіндустріалізації української економіки. У 2021 р. питома вага обладнання, електромашин, тобто продукції з високою доданою вартістю, становила близько 12 % загального експорту, у 2025 р. цей показник впав до 3,8 %. Це наочно свідчить про глибину деіндустріалізації нашої економіки.

За даними Організації Об'єднаних Націй, демографічна ситуація в Україні є на сьогодні найгіршою у світі. Це найболючіша проблема, яка повинна бути в центрі уваги всіх фахівців, усіх органів влади. Станом на 2025 р. середній вік чоловіків в Україні становив 56,7 років. Для порівняння: до початку повномасштабного вторгнення цей показник був на рівні 66,4 років. Тобто за цей короткий період середня тривалість життя чоловіків скоротилася майже на 10 років. Офіційна статистика Міністерства юстиції України свідчить, що у 2025 р. в країні зареєстровано народження 168 тис. немовлят і 485 тис. смертей. Тобто смертність в Україні майже втричі перевищує народжуваність. За різними оцінками національних і міжнародних органів статистики, зокрема й ООН, на підконтрольних Україні територіях на сьогодні проживає близько 29 млн осіб. Серед них 10 млн — це пенсіонери і 3,4 млн — інваліди.

Паралельно розвивається дуже тривожна тенденція до зменшення питомої ваги молоді в структурі населення. Якщо така демографічна ситуація зберігатиметься, вже в короткостроковій перспективі частка молоді може скоротитися до 6—7 %. Ці наслідки доведеться долати впродовж життя не одного покоління.

Питання збереження і розвитку людського потенціалу важко переоцінити — не буде людей, нічого не буде. Без людей навіть території втрачають свою цінність.

Усі ці показники необхідно усвідомлювати на внутрішньому рівні і доносити до наших міжнародних партнерів. Вони повинні стати стимулом для формування політичної волі, щоб у максимально стислі терміни на збалансованих умовах завершити гарячу фазу війни.

Проблема збереження і розвитку людського потенціалу важлива не лише з точки зору безпеки, а й з огляду на соціально-економічні стандарти, спрямовані передусім на підвищення якості життя наших громадян. Є дуже велика різниця між соціальними стандартами в Україні і в Європі.

Візьмемо для порівняння нашу західну сусідку — Польщу. У 2025 р. середньомісячна заробітна плата в Україні становила близько 27 тис. грн, тоді як у Польщі (якщо перерахувати за відповідним валютним курсом) — 108 тис. грн. Розрив практично в 4 рази. У нас є величезний борг перед нашими громадянами похилого віку: в Україні середньомісячна пенсія у 2025 р. становила 6 400 грн, а в Польщі (у перерахунку) — 52 тис. грн.

Вирішити ці проблеми можна передусім завдяки побудові ефективної конкурентоспроможної економіки. У повоєнний період перед нами постане завдання не продовжувати відтворювати сировинну економічну модель, а сформулювати сучасну індустріально-інноваційну політику як стратегічний вектор відновлення України. Така промислова політика має бути техніко-економічно й науково обґрунтованою, охоплювати питання локалізації виробництва критично важливої продукції, підвищення енергетичної стійкості реального сектору, імпортозаміщення, ресурсного забезпечення

тощо. Саме на це ми повинні спрямовувати всі наші зусилля, оскільки лише така стратегія дає нам шанс на побудову конкурентоспроможної держави, дозволить створити умови для розвитку людського потенціалу і, зрештою, посісти гідне місце у світі.

Шановні учасники засідання! Хотів би подякувати Національній академії наук України за плідну співпрацю і можливість незаполітизовано, системно, на високому професійному рівні консолідувати наші зусилля для вирішення зазначених вище серйозних проблем.

Візьмемо для прикладу питання доступу до ресурсів, яке має чи не найважливіше стратегічне значення, оскільки без ресурсів не буде нічого — ні результатів на фронті, ні нормальної життєдіяльності тилу. Вважаємо, що нинішню ситуацію необхідно розглядати вже в рамках параметрів національної безпеки України.

В Україні в умовах війни рівень кредитування реального сектору економіки є найнижчим серед європейських країн — зараз він становить 14 % ВВП. Для порівняння: у найближчих наших сусідів — Чехії, Польщі — цей показник перебуває на рівні 70—80 % ВВП їхніх національних економік. Крім того, у нас діє система заморожування ресурсів у депозитних сертифікатах Національного банку України, що пояснюється так званою боротьбою з інфляцією. За офіційними даними, на початок 2026 р. обсяг заморожених ресурсів у депозитних сертифікатах Нацбанку становив 776 млрд грн. Це неприпустимо, особливо в умовах війни, коли промисловість, зокрема й оборонно-промисловий комплекс країни, завантажена у кращому разі на 30—35 %, що, безумовно, стримує розвиток виробництва.

Ці питання ми неодноразово розглядали на засіданнях Антикризисового штабу стійкості економіки в умовах війни із залученням найкращих українських експертів і науковців, а напрацьовані рішення направляли Главі держави, Раді національної безпеки і оборони України, іншим органам державної влади, обґрунтовуючи необхідність кардинальних змін у монетарній політиці і вжиття відповідних заходів для полегшення доступу до кредитних ресурсів.

Дуже важливо, що в цих пропозиціях відображено нашу спільну з Національною академією наук України думку.

Надзвичайно гостро постає необхідність зміцнення інституційної дієздатності нашої держави, підвищення ефективності, професіоналізму і персональної відповідальності в системі державного управління. Так, у нас досі залишається чинною Стратегія національної безпеки України, затверджена у вересні 2020 р. Очевидно, що відтоді все кардинально змінилося, і точкові зміни, внесені за ці роки до документа, проблему не вирішують. Тим часом розглянуті вище ризики напряму загрожують національній безпеці і подальшому розвитку держави. Тому підтримую нашу спільну пропозицію про розроблення і затвердження нової редакції Стратегії національної безпеки України.

Тепер що стосується вироблення стратегії відбудови України. Це питання сьогодні настільки актуальне, що ми не можемо чекати завершення гарячої фази війни з огляду на фактор часу і запас міцності. Ми маємо формувати стратегічне програмне бачення вже зараз. І тут ми знову стикаємося з проблемою інституційної дієздатності. У квітні 2022 р. указом Президента було затверджено персональний склад Національної ради з відновлення України від наслідків війни: співголовами є прем'єр-міністр України, керівник Офісу Президента України і Голова Верховної Ради України, членами — керівники практично всіх органів державної влади. І якщо у перші кілька місяців ще спостерігалася деяка активність у діяльності цієї Ради, з часом вона припинилася, жодного нормативного документа так і не було ініційовано. Ми будемо докладати всіх зусиль, щоб Національна рада з відновлення України від наслідків війни найближчим часом усе ж запрацювала і почала виконувати покладені на неї функції координаційного центру з розроблення плану заходів з відновлення та розвитку країни.

Ще одне болюче питання — проблема дефіциту кадрів на ринку праці. Практично всі суб'єкти господарювання в країні на всіх етапах війни відзначають необхідність істотного

поглиблення діалогу з державою в постійному пошуку балансу між потребами оборони, мобілізації і реальної економіки. Близько 90 % українських роботодавців скаржаться на нестачу кадрів, причому не стільки на недостатню кількість робітників, скільки на дефіцит кваліфікованих фахівців. А це питання має прямий стосунок до плану відбудови України від наслідків війни. Його вирішення вже зараз має бути покладено в основу державної політики щодо підготовки кадрів, особливо в контексті стратегії побудови національної економіки на принципах індустріальної інноваційності, конкурентоспроможності, з переходом від сировинної моделі до виробництва високотехнологічної продукції з високою доданою вартістю.

Шановні присутні! Впевнений, що зараз, як ніколи раніше, важливо спільними зусиллями аргументовано доводити владі, що жодне завдання, жодну програму, жодну стратегію, а тим більше стратегію відбудови України від наслідків війни, неможливо реалізувати без сучасного, високопрофесійного науково-технічного і аналітично-інформаційного супроводу. І саме це якраз і є основним функціоналом Національної академії наук України. Альтернативи цьому не існує, і роботи вистачає на багато років наперед.

На цьому засіданні ми закладаємо основи для поглиблення співробітництва між Українським союзом промисловців і підприємців та Національною академією наук України з метою формування науково обґрунтованої стратегії промислового відновлення України. У рамках підписаного сьогодні Меморандуму про співпрацю планується створити спільну координаційну робочу групу, до якої увійдуть представники керівництва НАН України та УСПП, профільних наукових установ, промислових підприємств, галузевих об'єднань, експертного середовища. Ця структура забезпечить моніторинг виконання поставлених завдань, оцінюватиме стан реалізації визначених заходів, готуватиме узагальнену інформацію для подальшого розгляду Національною академією наук України та Українським союзом промисловців і підприємців.

Впевнений, що Бог нічим не обділив Україну. Наш розум, наша праця, консолідація наших зусиль закладають основи для подальшого розвитку і процвітання нашої держави.

Щиро дякую за увагу!

Виступ В.М. Гейця

Шановний Анатолію Глібовичу!

Шановний Анатолію Кириловичу!

Шановні колеги і гості!

У виступі Анатолія Кириловича йшлося про виклики, які стоять перед економікою України, я ж хотів би поговорити про них у глобальному вимірі. Те, що глобальний і національний аспекти економіки взаємопов'язані, всім давно відомо, але в нинішньому світі вони ще й взаємозумовлені. І це дещо ускладнює картину.

Якщо коротко, окремими штрихами окреслити абрис сучасного світу, то можемо констатувати таке: у більшості країн спостерігається демографічне старіння населення; третина людства не має доступу до якісної освіти і системи охорони здоров'я; нерівність поглиблюється; все сильніше відчувається вплив зміни клімату на економіку і якість життя людей; держави замість політичної співпраці переходять до політичної фрагментації, все частіше трапляються прояви економічного націоналізму. Як бачимо, глобальні виклики багато в чому перегукуються з проблемами, з якими стикається Україна. Це означає, що не лише перед нами, а й перед світом загалом стоїть завдання сформувати нову економічну модель, яка була б здатною дати адекватні відповіді на ці виклики.

Розуміння цього є сьогодні практично в усьому світі, і пошук відповідей триває. Але наскільки ці відповіді можуть бути дієвими, великою мірою залежить від того, якою є економічна модель тієї чи іншої країни — ринковою, з ринковими ознаками, змішаною чи плановою. Ринкова економіка в Україні характеризується цілою низкою серйозних системних вад, а отже, в рамках такої моделі фактично неможливо знайти належні відповіді на сучасні виклики. Не вдаючись у деталі (не місце і не час для цього), розглянемо лише одну характерну її ознаку.

Для цього слід насамперед з'ясувати: наскільки в Україні завершився трансформаційний перехід від адміністративно-планової господарської системи до ринкової економіки? Наскільки усталеними стали в українському суспільстві (для населення, для бізнесу) так звані ринкові свободи?

У 2021 р. у рейтингу економічної свободи Україна посідала 145-те місце серед 164 країн світу. Це надзвичайно низький показник, і, зрозуміло, під час війни він ще погіршився. Рейтинг оцінює досить багато параметрів, назву лише окремі позиції: свобода міжнародної торгівлі — 132-ге місце; розмір державного сектору — 128-ме місце; доступ до надійних грошей — 132-ге місце. І головне питання — як ми будемо виходити з такої ситуації?

Ми маємо усвідомлювати, що доступ до глобальних надійних грошей, на що багато хто сподівається в Україні, не вирішить усіх проблем національного розвитку. Річ у тім, що глобальні фінанси дуже нестійкі, полохливі: щойно починає окреслюватися якась потенційно негативна ситуація, вони миттєво тікають із країни. Тому економіка може реалізувати національні пріоритети лише в тому разі, коли спирається на національні ресурси.

І тут ми підходимо до теми нашого сьогоднішнього засідання. В аналітичних звітах багатьох міжнародних організацій міститься консолідована думка, що загальні потреби на відновлення України неможливо покрити лише за рахунок бюджетів чи грантів, і бажано, щоб приватний сектор узяв на себе близько 40 % фінансового забезпечення цього процесу. Тому наша сьогоднішня зустріч з промисловцями і підприємцями не випадкова — нам є над чим попрацювати разом.

На жаль, світове експертне середовище (і наші оцінки це підтверджують) дійшло висновку, що і у нас, і у світі загалом ринок втратив роль промотора економічного зростання, який тягне всю економіку вперед. Поширюється економічний націоналізм. Для розв'язання протиріч, що виникають, експерти пропонують змінити інституційний супровід ринкових відносин. І тут ми також маємо широке поле для співпраці з представниками бізнесу.

Чому я роблю акцент саме на торгівлі товарами? Слід розуміти, що в разі досягнення нашої мети — вступу України до Європейського Союзу, ми повинні будемо інтегруватися у внутрішній ринок ЄС, ставши його повноцінним учасником, що повністю змінить характер торговельних зв'язків. Сьогодні Україна має статус учасника зони вільної торгівлі з ЄС, і Європейський Союз став нашим ключовим торговельним партнером, на якого припадає понад 60 % українського експорту. Однак проведені нами дослідження показали, що нинішні торговельні зв'язки з ЄС є незбалансованими. Досить сказати, що ми часто імпортуємо з єврозони товари, які в достатніх обсягах виробляються в Україні, зокрема картоплю, фруктові соки тощо. Щоб відстояти національні інтереси в переговорному процесі щодо вступу України до ЄС, і наш бізнес, і наша наука повинні виробити спільне бачення і докласти спільних зусиль для його втілення в життя.

Сьогодні для забезпечення економічної стійкості держава ставить надзвичайно важливе завдання: Україна має перетворитися з експортера сировини на постачальника товарів з високою доданою вартістю. Проте нееквівалентні економічні дисбаланси сформувалися на території нашої країни ще на початку ХХ ст. і в незалежній Україні лише посилювалися. Тобто ми маємо справу з тенденцією, якій уже понад 100 років, і так просто цю проблему не вирішити, особливо якщо немає відповідної інноваційної бази.

Однак слід зазначити, що відхід від сировинної моделі — це завдання не лише для державних органів. Так, звісно, держава дуже мало виділяє коштів на науку та інновації, але ж, паче бізнесмени, у європейських країнах 66 % витрат на інновації припадає саме на бізнес-структури. Тобто лише спільними зусиллями ми зможемо почати діяти в цьому напрямі.

Наразі Національна академія наук України пропонує до впровадження 205 готових інноваційних наукових розробок за широким спектром технологічних напрямів. Найбільше з них представлено у сферах енергетики та енергоефективності — 40 розробок; технологій

конструкційних і функціональних матеріалів — 34; медичних засобів та медичного приладобудування — 33; машинобудування і приладобудування — 27. Крім того, 13 розробок належать до сфери інформаційних технологій, ще 12 — до напряму інформаційних сенсорних систем і приладів. Виникає запитання: чому за наявності таких пропозицій ми не еквівалентно торгуємо з іншими країнами, наприклад машинами і механізмами, а обмінюємо дешеву сировину на високовартісні інноваційні товари?

Отже, цю ситуацію потрібно змінювати. Зараз ми намагаємося на базі академічних інститутів організувати інноваційну діяльність з випуску продукції з високою доданою вартістю. Чесно кажучи, це нонсенс. Так не повинно бути. Без зацікавленості бізнесу ці питання з місця не зрушити. І тут виходить на передній план те, про що говорив Анатолій Кирилович, — промислова політика держави.

Для Європейського Союзу питання розвитку промисловості також є надзвичайно актуальним. Невипадково Маріо Драгі у своїй доповіді щодо перспектив економічної конкурентоспроможності ЄС підкреслив: якщо в Європі все залишатиметься так, як є зараз, належної віддачі не буде. І Європейський Союз розпочав своє промислове оновлення насамперед із законодавчого супроводу цього процесу,

ухваливши низку відповідних нормативних документів. У нас, на превеликий жаль, із законодавчою базою в цьому плані не все добре. Тому науковці разом із промисловцями та підприємцями мають невідкладно напрацювати пропозиції щодо відповідного змінення законодавчо-нормативної бази, щоб можна було рухатися далі.

Отже, перспективи національної соціально-економічної безпеки полягають у розвитку країни в різних вимірах: людиноцентричному, інституційному, інфраструктурному, ринково-диверсифікаційному та регіонально-організаційному. Звертаю особливу увагу на ринково-диверсифікаційний напрям. На нинішньому етапі логіка розвитку багатьох країн спирається на думку, що неможливо точно визначити, який саме шлях приведе до успіху. Тому й відбувається процес регіональної і торговельної диверсифікації, пошуку можливостей за багатьма напрямками. На цій основі за 5—7 років може викристалізуватися і майбутня спеціалізація України, з якою вона рухатиметься до збалансованості торговельних зв'язків з ЄС. Власне, в цьому напрямі ми маємо вибудовувати співпрацю між НАН України та УСПП.

Дякую за увагу!

*За матеріалами засідання
підготувала О.О. Мележик*

Anatoliy K. Kinakh
Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs, Kyiv, Ukraine

Valeriy M. Heyets
Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2895-6114>

SCIENCE AND BUSINESS IN SHAPING THE STRATEGY OF INDUSTRIAL RECOVERY OF UKRAINE

Transcript of scientific reports at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, June 24, 2026

The joint report states that in the conditions of a protracted full-scale war, destruction of infrastructure, and increasing costs of enterprises, the formation of a comprehensive strategy for the industrial recovery of Ukraine is of particular importance. It emphasizes that such strategy should be based primarily on close cooperation between the scientific community, business, and state institutions. It is precisely such consolidation of efforts that will allow not only restoring the economy after the consequences of Russian aggression, but also laying the foundation for a qualitatively new model of development of Ukraine.

Cite this article: Kinakh A.K., Heyets V.M. Science and business in shaping the strategy of industrial recovery of Ukraine (transcript of scientific reports at the meeting of the Presidium of NAS of Ukraine, June 24, 2026). *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2026. (8): 57—62. <https://doi.org/10.15407/visn2026.08.057>